

Alkoholinkäytön mini-interventio aikuissosiaalityössä

Päälöydökset

- Aikuissosiaalityö on lupaava ja otollinen ympäristö mini-interventioiden toteuttamiselle.
- Alkoholinkäyttö on sosiaalinen ongelma.
- Alkoholinkäyttäjää kohdataan sosiaalityössä laajasti.
- Mini-intervention avulla ongelmakäyttö voidaan tunnistaa jo silloin, kun siitä ei ole ehtinyt aiheutua näkyviä seurauksia ja haittoja.
- Ongelmakäytön tunnistaminen voi tapahtua rutiininomaisesti osana laajempaa asiakkaan tilannetta koskevaa arviota.
- Mini-interventio helpottaa perustason päihdepalvelua – työtä, jota sosiaalityön ammattilaiset jo nyt tekevät.
- Mini-interventio istuu sosiaalityöhön parhaiten, kun se mielletään ammattilaisen tehtäväksi ja asiakkaan voimaantumista tukeväksi keskustelutarjoukseksi.
- Sosiaalityössä on tilaus tutkimukselle, joka lisää näyttöä mini-intervention soveltuvuudesta ja vaikuttavuudesta

LUPAAVA MENETELMÄ SOSIAALITYÖSSÄ

Mini-interventiolla tarkoitetaan alkoholinkäytön tunnistamista ja asiakkaan tilanteeseen suhteutettua lyhyttä neuvontaa. Ongelmakäyttö voidaan tunnistaa joko strukturoidun kyselyn (esim. WHO:n AUDIT-testi) tai vapaamuotoisen haastattelun avulla. Tunnistamista seuraa asiakkaan motivointi muutokseen.

Terveystieteiden tutkimusnäyttö osoittaa mini-intervention olevan tehokas alkoholihaittojen ehkäisy ja vähentämisen väline. Mini-interventiota suositellaan osaksi systemaattista ja laaja-alaista alkoholihaittojen ehkäisyä. Laajasti käytettynä mini-interventiolla voisi olla suuri kansanterveydellinen ja -taloudellinen merkitys. On arvioitu, että jos mini-interventio otettaisiin Suomessa laajasti käyttöön, joka kymmenes alkoholinkäyttäjää vähentäisi alkoholinkäyttöään. Ongelmakäytön varhaisen tunnistamisen ja muutokseen motivoinnin on todettu vähentävän sekä alkoholihaittojen riskiä että varsinaisen päihdehoidon tarvetta.

EU:n rahoittamassa BISTAIRS-hankkeessa koottiin tutkimustieto mini-intervention tehokkuudesta terveyspalveluissa, työpaikoilla ja sosiaalipalveluissa. Tutkimuksia sosiaalipalveluista on toistaiseksi vähän. Asiantuntijat pitävät kuitenkin sosiaalityötä on lupaavana ja otollisena ympäristönä mini-intervention toteuttamiselle muun muassa, koska sosiaalityö on luonteeltaan kohtaavaa työtä, joka kattaa koko ihmisen elämänsä.

LÄHTÖKOHTANA ONGELMAKÄYTÖN TUNNISTAMINEN VARHAIN

Suomessa on arviolta puoli miljoonaa alkoholinkäyttäjää. Noin joka viides mies ja joka kymmenes nainen kuuluu ongelmakäyttäjien joukkoon, usein tietämättään. Alkoholinkäytöstä on kyse silloin, jos käyttöön liittyy alkoholinkäytön aiheuttama haitta tai huomattava riski haitan kehittymiseen.

Taulukko 1. Alkoholinkäytön muodot ja mini-intervention hyödyntäminen

Alkoholinkäytön riskikäyttö	Huomattava riski alkoholihaittojen kehittymiseen, ei vielä merkittäviä haittoja tai riippuvuutta.	Yhden tai useamman kerran mini-interventio peruspalveluissa
Alkoholinkäytön haitallinen käyttö	Selvästi tunnistettavia alkoholinkäytön aiheuttamia haittoja, ei riippuvuutta.	
Alkoholiriippuvuus	Oireyhtymä. Juomishimo, sietokyvyn kasvu ja ainakin ajoittainen kykenemättömyys hallita alkoholinkäyttöä yrityksistä huolimatta.	Hoito perus- tai erityispalveluissa

Kirjoittaja:

Elina Renko

VTM, THL

MINI-INTERVENTIO TUKEE SOSIAALITYÖTÄ

Suurin osa alkoholin ongelmakäyttäjistä ei kuulu päihdepalveluiden asiakkaisiin, mutta valtaosa heistä käyttää sosiaali- ja terveyspalveluita. Suomessa tehdyissä päihdetapauslaskennoissa on havaittu, että sosiaalipalveluissa kohdataan alkoholin ongelmakäyttäjää laajasti. Sosiaalityön ammattilaiset ovatkin tärkeässä asemassa alkoholin ongelmakäytön tunnistamisessa ja asiakkaiden motivoinnissa muutokseen. Mini-interventio tukee tätä perustason päihdetyötä, jota sosiaalityön ammattilaiset jo nyt tekevät. Mini-interventioon on syytä panostaa sosiaalityössä muun muassa väestöryhmien välisten hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseksi. Monet sosiaalityön asiakkaista kuuluvat siihen huono-osaisten ryhmään, joiden toimintakykyä ja terveyttä päihteiden ongelmakäyttö erityisesti heikentää. Alkoholin ongelmakäyttö kietoutuu usein yhteen taloudellisten vaikeuksien, vaikean työllistymisen, masennuksen, ihmissuhdeongelmien, eristäytymisen, lähisuhdeväkivallan tai asumiseen liittyvien pulmien kanssa. Sosiaalisten ongelmien ratkomisessa ja niiden välisten yhteyksien hahmottamisessa tarvitaan sellaista asiantuntemusta, jota sosiaalityön ammattilaisilla on: kykyä hahmottaa asiakkaan monitahoiset tarpeet ja tarkastella hänen elämäntilannettaan kokonaisuutena.

KOKEMUKSIA MINI-INTERVENTIOSTA SOSIAALITYÖSSÄ

Alkoholinkäytön puheeksioton ja varhaisen puuttumisen malli on sosiaalityössä kiinnostuksen kohteena monissa maissa. Siitä, kuinka usein sosiaalityön ammattilaiset ottavat asiakkaan alkoholinkäytön puheeksi tai antavat aiheeseen liittyviä neuvoja, tiedetään kuitenkin vähän. Iso-Britanniassa toteutetussa kyselytutkimuksessa 47 prosenttia sosiaalityön ammattilaisista kertoi ottavansa asiakkaan alkoholinkäytön puheeksi usein tai erittäin usein, 52 prosenttia joskus, harvoin tai ei koskaan. Ammattilaiset kertoivat tunnistavansa päihteidenkäytön ongelmaksi silloin, jos käyttö vaikuttaa asiakkaan kykyyn täyttää velvollisuutensa ja suoriutua päivittäisistä toimitaan. Päihteidenkäyttö tunnistettiin siis ongelmaksi vasta, kun siitä on jo ehtinyt aiheutua näkyviä seurauksia ja haittoja.

BISTAIRS -projektissa kartoitettujen asiantuntijankemysten mukaan sosiaalityön ammattilaisilla on hyvät valmiudet alkoholin ongelmakäyttäjien neuvomiseen ja eteenpäin ohjaamiseen. Ammattilaiset ovat yleensä tietoisia alkoholinkäytön riskeistä ja katsovat keskustelun asiakkaan alkoholinkäytöstä istuvan työrooliinsa. Joissakin, pääosin Iso-Britanniassa tehdyissä tutkimuksissa sosiaalityön ammattilaisten on kuitenkin havaittu rajaavan päihdeongelmat oman työrooliinsa ja asiantuntemuksensa ulkopuolelle. Suuri osa sosiaalityön opiskelijoista ei koe saaneensa riittäviä valmiuksia aihepiirin parissa työskentelyyn. Sosiaalityön muodot ja koulutussisällöt vaihtelevat maasta toiseen joten on oletettavaa, että myös ammattilaisten koulutuksen aikana omaksumat työroolit ja valmiudet eroavat.

KIRJALLISUUTTA

Aalto M ym. (toim.) Alkoholiriippuvuus. Helsinki: Duodecim, 2015.

Egerer M, Hellman M, Sulkunen P. Autonomy and protection in the welfare state. Finnish social workers' views on alcohol problems. Teoksessa: Hellman M ym. (toim.) A Welfare Policy Patchwork: Negotiating the public good in times of transition. Helsinki: Nordic Centre for Welfare and Social Issues, 2012.

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma – Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015.

European action plan to reduce the harmful use of alcohol 2012–2020. WHO, 2012.

Galvani S, Dance C, Hutchinson A. Identifying and assessing substance use: findings from a national survey of social work and social care professionals. British Journal of Social Work 2014;44(7):1895–1913.

Galvani S & Hughes N. Working with alcohol and drug use: Exploring the knowledge and attitudes of social work students. British Journal of Social Work 2010;40(3):946–962.

Gandin C ym. Expert opinion-based guidelines on the implementation of screening and brief alcohol intervention approaches in different settings in the EU. BISTAIRS project, 2015.

Jokinen A & Juhila K (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 2008.

Loughran H, Hohman, M & Finnegan D. Predictors of role legitimacy and role adequacy of social workers working with substance-using clients. British Journal of Social Work 2010;40(1): 239–56.

Matinlompola U & Vilenius O. Sosiaalitoimi. Teoksessa: Seppä K (toim.) Teoriasta toimivaksi käytännöksi. Mini-intervention jalkauttaminen terveyskeskuksiin ja työterveyshuoltoon. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2005.

MITEN EDISTÄÄ MINI-INTERVENTIOTA AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ?

Sosiaalityö on moninainen alue, ja ammattilaisten erilaisilla tehtävillä lienee vaikutuksensa siihen, katsotaanko mini-intervention istuvan osaksi omaa toimenkuvaa. Työroolia koskevat käsitykset ovat tärkeitä sikäli, että omaa pätevyyttä ja työroolia koskevan varmuuden on havaittu lisäävän ammattilaisen halukkuutta keskustella alkoholinkäytöstä asiakkaan kanssa. Riittävä koulutus sekä johdolta ja työtovereilta saatu tuki vahvistavat sekä päihdeongelmiin liittyvää tietoa että uskoa omaan asiantuntijuuteen.

Alkoholin ongelmakäytön tunnistaminen ja muutokseen motivointi edellyttää tietoa alkoholin ongelmakäytöstä ja siitä, millaisia kysymyksiä ongelmakäytön tunnistamiseksi kannattaa kysyä. Lyhytkin koulutus lisää luottamusta omiin valmiuksiin työskennellä aihepiiriin parissa. Koulutuksen tulisi kuvata, mikä mini-interventio on, miten se toimii ja miten sitä on mahdollista omassa työssä soveltaa. Erityisen tärkeää on alkoholin ongelmakäytön muotojen ja mini-intervention kohderyhmän selvittäminen. Ongelmakäytön parissa työskentelyyn liittyvien tietojen ja taitojen tulisi kuulua myös sosiaalityön perus- ja täydennyskoulutukseen. Koulutuksen määrä viestii ammattilaisille siitä, millainen painoarvo heidän tulisi työssään aihepiirille antaa.

Taulukko 2. Mini-interventiota aikuissosiaalityössä edistäviä tekijöitä

Ulkoiset	Sisäiset
Riittävä koulutus	Usko omiin taitoihin
Johdon ja työtovereiden tuki	Mini-interventio omana tehtävänä, osana toimenkuvaa
Selkeät ohjeet	Tieto mini-intervention kohderyhmästä ja hoitopoluista
Riittävät resurssit ja aika	Taito sovittaa mini-interventio osaksi rutiinia
Räätälöidyt materiaalit	Irti asiakkaan leimaamisen pelosta
Tieto hyödyllisyydestä	Mini-interventio keskustelutarjouksena, usko asiakkaaseen
Poliittinen tuki ja tietoisuus alkoholista sosiaalisena ongelmana	Pois yksilökeskeisyydestä, kyseessä on sosiaalinen ongelma

Mini-interventio on luonteeltaan dialoginen menetelmä, joka istuu aikuissosiaalityöhön parhaiten silloin, kun se mielletään sosiaalityön ammattilaisen tehtäväksi ja asiakkaan voimauttamista tukevaksi keskustelutarjoukseksi. Ammattilaisen tehtävänä mini-interventio kuuluu sosiaalityön vuorovaikutukseen. Voimaantumista tukevana keskustelutarjouksena se näyttäytyy puolestaan dialogisena oman tarinan kerronnan mahdollistavana oven avauksena ja asiakkaan henkilökohtaista prosessia edesauttavana tekona. Sekä asiakkaat että ammattilaiset voivat kokea puheeksioton leimaavaksi, jos se tulkitaan epäilyn ilmaisuksi: ”Otan alkoholinkäyttösi puheeksi siksi, että epäilen sinun kuuluvan alkoholin ongelmakäyttäjiin.” Tulkinta epäilystä häviää, kun asiakkaalle kerrotaan, että alkoholinkäytöstä kysytään kaikilta. Kyseessä on sosiaalityön ammattilaisen tehtävä, ei epäily. Puheeksiotto voi tapahtua rutiininomaisesti esimerkiksi osana laajempaa asiakkaan tilannetta koskevaa arviota.

KIRJALLISUUTTA, jatkuu

Alkoholiongelmaisen hoito. Käypä hoito -suositus. Duodecimin ja Suomen Päihdelääketieteen yhdistyksen työryhmä, 2015. www.kaypahoito.fi

Renko E. Kuka kontrolloi alkoholinkäyttöä? – laadullinen tutkimus sosiaalityön asiakkaiden ja ammattilaisten asennoitumisesta alkoholinkäytön kontrolliin. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti 2016;1:58–70.

Renko E. Puheeksiotto puhetekoina. Asiakkaiden ja ammattilaisten asennoituminen alkoholinkäytön puheeksiottoon sosiaalityössä. Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 2013;2:144–161.

Schmidt C, McGovern R, Schulte B ym. Brief Alcohol Interventions in Social Service and Criminal Justice Settings: A Critical Commentary. British Journal of Social Work 2015;45(3):1039–1049.

10 Henkilökohtaista kysymystä alkoholinkäytöstä (AUDIT). www.thl.fi/ehkaiseva-paihdeyto > Materiaalit

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Pl 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-302-745-9 (painettu)
ISBN 978-952-302-746-6 (verkko)
ISSN 1798-0070 painettu
ISSN 2323-5179 verkko

<http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-302-746-6>

www.thl.fi/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet

Sosiaalityön ammattilaisten ja johdon sitoutuminen mini-intervention käyttöön on tärkeää. Sitoutumista edistää johdon, esimiehen ja työtovereiden keskinäinen tuki. Tuki edellyttää yhteistä keskustelua ja toimintamallien läpikäyntiä. Keskustelun pohjalta laaditaan toimintakäytäntö mini-intervention käyttöön, tulosten kirjaamiseen ja seurantaan. Prosessikuvaus työnjaosta, rooleista ja vastuista vähentää päällekkäistä työtä, ja toimivat verkostot mahdollistavat asiakkaan ohjauksen tarvittaessa myös eteenpäin. Kirjatun toimintakäytännön ja prosessikuvauksen ansiosta kaikki tietävät, millä tavoin asiakkaan alkoholinkäytöstä kannattaa kysyä, miten muutokseen voi motivoida, milloin asiakas on syytä ohjata eteenpäin ja minne.

Mini-intervention toteuttaminen ei vaadi suuria resursseja tai investointeja. On kuitenkin tärkeää varmistaa, että mini-interventiolle löytyy työn rutiineista sopiva paikka. Lisäksi mini-intervention tueksi tarvitaan sosiaalityöhön soveltuvia välineitä ja tukimateriaaleja.

Mini-intervention toteuttamiselle sosiaalityössä on tärkeää saada laaja poliittinen tuki. Ongelmakäyttö mielletään usein yksilölliseksi terveysongelmaksi, eivätkä sosiaalityön ammattilaiset välttämättä koe terveysongelmien parissa työskentelyn kuuluvan tehtäviinsä. Alkoholinkäyttö tulisi tunnustaa sosiaalisesti ongelmaksi ja ongelmakäytön tunnistaminen ja muutokseen motivointi osaksi sosiaalityön ammattilaisen työnkuvaa ja vastuualuetta. Tällainen poliittinen tahdonilmaisu ja ohjaus sisältyy kansalliseen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaan.

Mini-intervention toteuttamisen tueksi tarvitaan myös tutkimustietoa. Sosiaalityössä on selkeä tarve tutkimukselle, joka lisää palvelukohtaista näyttöä mini-intervention soveltuvuudesta ja vaikuttavuudesta.

LOPUKSI

Maailman terveysjärjestö WHO kannustaa siirtämään päihdetyön painopistettä kohti peruspalveluissa tapahtuvaa varhaista puuttumista ja neuvontaa. Mini-interventio soveltuu työvälineeksi kaikkiin niihin palveluihin, joissa alkoholinkäyttäjät asioivat. Sosiaalityön ehdoton vahvuus mini-intervention hyödyntämisessä on, että sosiaalityöntekijät ovat vuorovaikutuksen ja motivaation ammattilaisia. Mini-interventio on suoraviivainen menetelmä ja sen askeleet – kysy asiakkaalta, tunnista riskit tai ongelmat, motivoi muutokseen, seuraa edistymistä – istuvat sosiaalityöhön luontevasti.

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat parhaillaan muutoksessa. Vaikka palvelut muuttuvat, pysyvät asiakkaiden tarpeet ja ongelmat ennallaan. Sote-uudistus tarjoaa mahdollisuuden tehostaa varhaista tunnistamista ja tukea sisällyttämällä ehkäisevän päihdetyön keskeiset menetelmät yhtenäisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusuunnitelmiin ja -sopimuksiin sekä henkilöstön täydennyskoulutukseen.

Tämän julkaisun viite: Renko E. Alkoholinkäytön mini-interventio aikuissosiaalityössä. Tutkimuksesta tiiviisti 24, marraskuu 2016. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.